

Grad vrh griča v zarjo uprt večerno:
tam prijatelj Joža se rodil je;
kakor ptiča ga v prostost nemirno
glas srcá in krik krvi podil je.
Mlad je bil, se zdi mu, kot na sliki —
pet otrok zdaj vidi v mraku cvesti,
grad in solnce — vse jim drug je zvesti
papagajček Kiki.

Kakor pesem je pomlad v teh krajih,
v njo se človek poln sokóv pretegne,
čez morjé cvetóv po gričih, gajih
duh — kot čoln — mu v šum vetróv pobegne:
daleč, daleč cerkvice z zvoniki,
k njim pogled otrok se je utrnil —
tja letel je in se ni več vrnil
papagajček Kiki.

Osmica iz vrvice

Tone Čufar

3.

Zjutraj zarana, še preden se je prav zdanilo, je Ilija budil jetnike in jih metal s pričen. Za pospravljanje je določil sinočnjo trojico, ki se mu je brez velikega upiranja pokorila. Marsikdo bi rad še ležal, lažje je za človeka, če čas v zaporu prespi. Vsem je krulilo v želodcih, a ričet je bil še tako daleč. Odpiranje vrat jih je razgibalo. Sprememba! Umivanje, dirindaj po hodniku, stražnikovo vpitje, tihotapsko pogledovanje v druge sobe in na dvorišče, kjer človek vidi svobodne ljudi, življenje po pisarnah in vežah. Takoj je lažje kakor v zaklenjenem prostoru. Jurista je zamikala soba, kjer so vreščale ženske. Dvignil je zaklopec pred lino na vratih. Mnoge so bile samo na pol oblečene. Od vseh se je odražala sloka, razkuštrana blondinka. Razen nekaj mestno opravljenih žensk, so bile vse siromašne, beraške. Poleg odrevenelih stark je videl živahne ciganke. Ilija ga je osorno napodil. Težko se je ločil od line. Vsi skupaj so se pa neradi vrnili v sobo. Uredili so prične. Maks je obstal pod oknom in gledal na prazno oknico. Ostro se je ozrl po jetnikih.

„Sramota! Zadnji košček salame je nekdo pouzmal.“

„Ali je tvoja?“ je zadirčno vprašal Ilija.

„Od človeka je, ki nam je sam vse razdelil. Krono bi ukradel s Kristu-sove glave, te salame pa ne bi vzela.“

Juristu je udarila kri v glavo. Razložil je Maksu, da mu je pravičnik dovolil vzeti. Maks se je pomiril. Soba je zaživela v pomenkih. Govorili so o jedi in si dramili lakotna poželenja. Vsem je čas prepočasi potekal. Nekateri so se prerekali zavoljo političnih nazorov. Izmišljevali so si zajedljive dovtype in se zbadali z njimi. V kotu je nekdo pripovedoval iz svojega življenja. Gregorja je obšlo, da so tudi jetniki ljudje, ki morajo skrbeti za svojo zunanost in se očediti. Iz površnika je privlekel skrito rezilo za brivski aparat. Med poraščenimi možmi je vzbudila najdba mnogo radosti. Od pričen so odkrušili košček lesa, izdelali nekakšen ročaj in s sukancem pritrdilo nanj rezilo. Ilija je dal milo in jetniška soba se je na mah spremenila v brivnico. Na vratih je vselej kdo zaslanjal lino, da bi jih ne zmotil nezaželen stražnikov pogled. Brili so drug drugega.

Drugi so medtem počivali. Na deskah so našli mnogo več prostora kakor čez noč in so se lahko poljubno raztegnili. Na eni krajnih pričen je zadremal fant z denarjem v robcu. Ilija je nekajkrat poškilil nanj. Ko so bili jetniki najbolj zaverovani v pomenke in britje, je mimogrede obšel drnohajočega fanta. Brž se je prepričal, v katerem žepu ima robec. Spretno mu ga je izmaknil in ga naglo razvozljal. Kovance je stisnil v svoj žep, stopil v stran in vrgel robec pod ležišča. Ko je okradenec pogrešil svoje beliče, se je prejšnji vrvež že polegel. Sprva sploh ni verjel, da je ob denar. Nerodno si je pretipal žepe, buljil je okoli sebe, potem pa skočil pokoncu. Bil je zbeگان, nič ni vedel, kam naj se obrne.

„Nekdo me je okradel,“ je zatarnal.

Skoraj nihče se ni zmenil za njegovo nesrečo. Njega je pa grabil vse večji nemir, najrajši bi vse od kraja pregledal, pretipal vsakogar, pa se ni upal lotiti niti najbližjih sosedov. Slednjič je stopil k Iliji.

„Starešina!“

„Kaj bi rad?“

„Denar so mi vzeli.“

„Briga me tvoj denar!“

Malomarno mu je pokazal hrbet. Ker pa okradenec le ni odnehal in ga je vztrajno moledoval, naj preišče jetnike in poskrbi za njegove groše, se mu je grdo spačil pod nos.

„Čudna reč! Starešina ni zato tukaj, da sedi skopuhom na žepih! Sam glej na svoje kristuže! Pokličí stražnika. Ta te poduči, da se denar oddaja v pisarni. Zahtevaj preiskavo! Mojstri tako skrijejo, da sto agentov lahko vse preišče, pa nič ne opravijo.“

Nekaj jetnikov se je zahihitalo. Fant ni vedel, koga naj zasumi. Čutil je, da bi vsi planili nadenj, če bi komu kaj očital. Potrj je obsedel na ležišču. Bolj iz dolgočasja kakor iz resnične potrebe so jetniki začeli mešetariti s svojim bornim premoženjem. Pomerjali so si pokrivala, zamenjali razne kose oblek, se pričkali in barantali. Najbolj je silil Gregor v

kupčije. A tudi barantanja je bilo konec in vsakdo je preganjal počasne dopoldanske ure, kakor je vedel in znal. Izenada je Ilija vzdiknil:

„Fantje, igrājmo!“

Skočil je s svojega ležišča in se utaboril pod oknom. K lini v vratih je postavil čuvaja. Na prično je položil obrabljen svilen šal in nekaj cigaret.

„Kdo položi še kaj?“

„Jaz!“

Oglasil se je neznamen, škilast jetnik. Vrgel je na prično svoj površnik. Ilija je potegnil iz žepa dober meter dolgo, na obeh koncih zvezano vrstico. Položil jo je na prično in jo z rokami napel, da sta od enega do drugega kazalca tekli dve vzporedni vrstici kakor tračnici. Z desnico je vrstico nekajkrat zasukal, izmaknil nato roke in jo razpotegnil v širjavo, da je bil zunanji krog vrstice podoben elipsi. V notranjosti, v polovici ob desni roki, je nastala arabska osmica iz dveh krogov. V igri je šlo za to, da nasprotnik vtakne prst v enega teh krogov. Ilija sme potegniti vrstico tam, kjer je bila poprej njegova levica. Če vrstica ne zadrgne nasprotnikovega prsta, zmaga Ilija, če se ujame na prst, dobi nasprotnik. Po tem pravilu je vse zaviselo od tega, kam vtakne igrač svoj prst, v prvi ali drugi krog osmice. Sreča in smola ga je čakala v obeh krogih. Jetnike je zanimala igra. Prvič je škilec kar na slepo srečo vtaknil prst. Dobil je Ilija. Igrala sta drugič. Ilija je zastavil vse kakor prvič in še dobljeni površnik. Škilec je priložil svoj telovnik. Dolgo je preudarjal, vsaj zdelo se je, da preudarja. Tudi drugič je zgubil. Vendar je stavil še tretjič. Za srajco. Ilija pa za dobljeni površnik in telovnik. To pot je škilec pogodil. Prišel je spet do svojih stvari in ni hotel več igrati.

„Kdo poizkusi srečo?“

Igra je zanimala jurista. Od vseh jo je najbolj vneto opazoval. Ilija je zastavil šal in cigarete kakor poprej, a jurist je položil kratke gamaše na prično. Gospod ga je šepetaje posvaril.

„Treba je poznati matematiko“, ga je zavrnil jurist.

Prvič je zahteval poizkusno igro. Ilija je pripravil osmico. Jurist jo je dolgo pregledoval in naposled postavil prst v zadnji krog. Dobil je. Drugič, ko je šlo zares, se je še bolj zamudil z ogledovanjem. Prst je vtaknil v prvi krog. Ko je Ilija potegnil, ga vrstica ni zadrgnila. Juristu se je zresnil obraz. Potem sta igrala več poizkusnih iger in jih dobila vsak po nekaj. Pri igri, ko je šlo drugič zares, je jurist zastavil volnen jopič, Ilija pa vse, za kar sta prvič igrala. Tudi to pot je dobil. Jurist je žalostno gledal za izgubljenimi stvarmi.

„Prosim, to diši po goljufiji“, je zašepetal.

Ilija si je pomerjal jopič in si ga obdržal kar na sebi. Z gamašami je pa barantal po sobi. Jurist si je opomogel od prvega malodušja. Nagovarjal je nasprotnika za novo igro. Najbrže je želel svoje stvari nazaj. Hotel je

sam pripraviti osmico. Tega mu Ilija ni dal. Ni se pa protivil, da jurist potegne za vrvico.

„Samo brez poskusov,“ je opominjal. „Saj nismo otroci. Kdor se loti igre, ve kaj dela. In kar si izgubil ne smeš prositi nazaj. Kdor od mene kaj izsili nazaj, se opeče.“

„Kako, prosim?“

„Preden kaj vrnem, razrežem. Suknjiču odtrgam rokav.“

Jurist je prikimal, češ da razume in da se strinja. Gospod ga je sočutno pogledoval. Stal je s pravičnikom vred med opazovalci.

„Fanta bo treba rešiti“, mu je šepnil. „Do golega ga sleče, falot.“

„Šest semestrov ima, naj misli z lastno glavo“, je dejal pravičnik. Vendar je stopil k juristu:

„Ali imate doma še dovolj oblek?“

„Dovolj, dovolj! Različnih.“

Jurist se je ozlovoljil, ker ga je motil. Pravičnik se mu je samo še smehljajal.

„Naj le igra“, je rekel gospodu. „Če izgubi, ne bo na škodi. Trgovino imajo doma, bodo že pokrili izgubo. Sicer se pa zanaša na matematiko.“

Jurist se je obotavljal, vtakniti prst v enega izmed krogov osmice. Ilija ga je priganjal, oni pa je najnatančneje pregledoval zvito vrvico. Dognal je goljufijo. Vrvica je bila to pot tako zvita, da sploh ni mogla oviti prsta, pa če bi ga vtaknil v prvi ali drugi krog. Jurista je pogrelo; vzkipel je, vendar se je ovladal.

„Prosim, zdaj sploh ne morem dobiti,“ je govoril z visokim glasom. „Naj dam prst sem ali sem, igra ne more biti moja. Protestiram! To ni priigrano, to je prigoljufano.“

Ilija ga je debelo pogledal. Razdril je osmico, vrvico pa vtaknil v žep. Kadar so poizkušali, je vrvico pravilno pripravil, če je šlo zares, je pa goljufal. Vendar ga je obtožba sveto ogorčila.

„Čudna reč! Kaj si izmisli? Pravi paragrafar! Ali sem te prosil, da igraš? Sam si silil! Kaj morem za to, če drugi dobe, ti pa ne? Ko si poizkušal, bi igral zares!“

Jurist je bil poražen. Nekaj časa ni vedel, kaj naj stori, potem je pa Ilijo spet pregovoril za nekaj poizkusnih iger. Večkrat je dobil. To ga je podžigalo za pravo igro. Tedaj mu je Ilija zbežal na prično.

„Zares ne igram! Ne maram, da me po krivem razglesiš za goljufa!“

Dolgo se ni dal pregovoriti. Slednjič sta se domenila za zadnjo stavo. Jurist je založil plašč, Ilija pa vse, kar je že priigrjal in še cigarete. Vsa soba je prisluhnila. Ilija je igral samo pod pogojem, da jurist ne bo dolgo preudarjal. Napetost je rasla. Vsak čas se je moral pokazati prst na prični. Jurist ga je vtaknil v prvi krog. Ilija je potegnil. Vrvica je ostala v njegovi

roki. Veselo je zamahnil z njo po zraku in hahljaje se pograbil dobitke. Jurist se je nerad ločil od plašča; ni mu moglo v glavo, da ni več njegov.

Dopoldan je mineval. Glad je vedno bolj kisal obraze jetnikov. Opoldan je stražnik poklical nekaj najmočnejših mož. Ko so se vrnili, so tožili nad težkimi kotli.

Ričeta pa še vedno ni bilo.

Šele dolgo potem so se odprla vrata. Jetniki so odšli na hodnik. Vsakdo je vzel napol umito skodelo s seboj. Ilija je urejal vrsto, vpil nad jetniki in tu pa tam koga oplazil z žilavo roko. Ordonanc je delil ričet. Vsakemu po eno zajemalko. Razcapan fant jim je dajal kruh.

Kosilu je sledila opoldanska lenivost. Vsi so čakali na izklicevanje za odgon in ga dočakali. Klicani so bili tisti, ki so jih drugo jutro odvedli na razne kraje. Na hodniku so odprli vrata vseh sob. Ilija se je postavil k svojim. Kadar je bil kdo klican iz njegove čete, ga je z udarcem pahnil na hodnik. Tudi nanj je prišla vrsta. Pograbil je svoje stvari in se odzibal. Jurist je strmel za njim, ko ga že davno ni več mogel videti. Njegov nemir je rasel od sekunde do sekunde.

„Ta šola je bila draga za vas“, mu je dejal gospod.

„Upam, da prejmem vse nazaj. Stražniku porečem.“

„Prepozni ste.“

„Samo da mi ne odtrga rokava!“

Ko je stražnik zapiral vrata, mu je razložil, kaj bi rad. Kakor Goljat visoki mož se sprva ni zmenil zanj, potem pa le poslal po Ilijo. Prignali so ga z drugega hodnika. Še preden so mu povedali, naj vrne plašč, je zavohal, za kaj gre. Mirno se je izprsil pred stražnikom.

„Gospod, sam me je spravil k igri!“ je zatrjeval. „Pa pisma je hotel iztihotapiti. Maslo ima na glavi, goden je za luknjo!“

„To ni nič res, gospod,“ se je plaho branil jurist. „Ničesar nisem pošiljal.“

„Gospod stražnik, na državo in ministre je zabavljal!“

„Ni res, ni res! Laže!“

„Mir!“ je zaukazal stražar. „Ilija, pojdiva po plašč!“

Jurist je hotel reči še za jopič in gamaše, pa mu je pred nosom zaklenil vrata.

„Za nekaj me bo vendarle ogoljufal“, se je jezil. „In še ovaja me, izmišlja si, laže!“

„Je pač otrok tega sveta“, ga je dražil pravičnik. „Kjer vse laže in goljufa, nima smisla iskati poštenja. Ječa več velja kakor vsi vaši semestri in matematika!“

Jetniki, ki so ostali v sobi, so se nehote smejali. Jurist je nestrpno čakal. Tudi gospod je bil radoveden. Najbolj pa dopoldne okradeni fant. Bil

je najbližje vrat, kakor da bi on pričakoval zaigrane stvari. Pravičnik je hodil po sobi.

„Povejte mi“, je trdo prijel jurista, „ali bi vzeli cigarete, če bi izpadla igra vam v prid?“

Jurist se ni nadejal tega vprašanja in ni dal odgovora.

„Vi bi vzeli cigarete“, ga je pestil pravičnik. „prav gotovo bi jih vzeli. To bi pa ne bila goljufija, kaj ne! Samo malo več logike, gospod!“

Juristu ni dišala ostrina teh besedi. Iz zadrege ga je rešilo odklepanje vrat. Stražnik je privedel Ilijo, ki je moral osebno vrniti plašč. Ko ga je izročal juristu, je gledal v tla. Okradenec se je pa zastrmel naravnost vanj. Potem je odločno stopil pred stražnika.

„Gospod, meni so danes ukradli denar. Nihče drugi ga ni kakor ta goljuf!“

„Ne laži, hudič!“

Ilija je stisnil pest in divje oplazil okradenca. Stražnik ga je potegnili na hodnik in zapahnil vrata. Okradenec se je sesedel na prično in bolešno zastokal. Iz ust mu je silila kri.

Sobo je temnil vedno gostejši mrak.

Leonidas

Igo Gruden

Leónidas dè Kserksesu pri Termopilah:

„Če nam puščice tvoje solnce zatemnijo,
za nas še bolje: se borili bomo v senci!“ —

Kedaj, Leónidas, nam vstal boš med Slovenci?

Kserksisti že od vseh strani na nas prežijo,
dovolj je Efijaltov v naših temnih silah.

Pripombe k naši prevratni dobi

Albin Prepeluh

Jugoslovanska mirovna delegacija v Parizu je imela tri glavne delegate, katerih vsak je imel poleg sebe še eksperte za narodna, politična, finančna, kulturna, gospodarska itd. vprašanja. Na čigav predlog so bili imenovani trije delegatje, mi ni znano. Bivšo kraljevino Srbijo je zastopal njen tradicionalni državnik, stari Nikola Pašić. Hrvat je zastopal bivši predsednik „Jugoslovanskega odbora“ v Londonu in takratni prvi zunanji minister nove države Srbov, Hrvatov in Slovencev, dr. Ante Trumbić. Slovenci so dobili svojega delegata v osebi bivšega medvojnega avstrijskega ministra dr. Ivana Žolgerja. Svoje eksperte za razna vprašanja si je menda